

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядженням Кабінету Міністрів
України
від 20 грудня 2017 р. № 1012-р

СТРАТЕГІЯ
ІНФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯН ПРО ГАРАНТОВАНІ ЇМ КОНСТИТУЦІЄЮ ТА
ЗАКОНАМИ УКРАЇНИ ПРАВА НА ПЕРІОД ДО 2019 РОКУ

Загальна частина

Ця Стратегія спрямована на підвищення рівня правової освіти громадян України (далі — громадяни), їх правової свідомості, подолання правового нігілізму у суспільстві, створення належних умов для набуття громадянами правових знань, в тому числі щодо своїх прав і обов'язків.

У сучасних умовах трансформування і демократизації суспільства, прийняття нових законодавчих актів, розвитку правової держави, здійснення значних змін у суспільній правовій свідомості вагоме значення необхідно приділити формуванню правової свідомості з позиції громадянського соціально активного суспільства.

Під час стрімкого розвитку інформаційних технологій інформаційно-правові послуги користуються усе більшим попитом серед населення, що зумовлює необхідність визначення новітніх форм та методів для набуття громадянами правових знань, в тому числі щодо своїх прав і обов'язків.

Таким чином, державні та громадські інтереси вимагають стратегічного визначення ролі і значення правової освіченості громадян у цілісній системі всебічного розвитку особистості в соціально-правовому середовищі.

Останнім часом посилюється тенденція до нігілістичного ставлення громадян до права і охоронюваних ним правових цінностей, виникає байдужість суспільства до правових цінностей, відсутні потреби і навички користування нормами права, що призводить до появи нелегітимних норм поведінки та правопорушень.

Сучасний кризовий стан в умовах тимчасової окупації частини території України та військової агресії Російської Федерації та його прояви призводять до стійкого соціального та правового нігілізму, а нігілістичні настрої — до несприйняття права як найдієвішого регулятора суспільних відносин і, як наслідок, заважають формуванню відповідного сучасним реаліям правового світогляду. Це зумовлює певну не завжди бажану для суспільства поведінку особи.

З огляду на зазначене необхідним є відродження поваги до закону, принципів верховенства права та законності,

підвищення авторитету закону, що є першочерговим завданням для представників вітчизняної наукової, юридичної, політичної еліти, а також громадянського суспільства в цілому.

Потребують вирішення на державному рівні питання подальшого розвитку правової свідомості населення, подолання правового нігілізму, задоволення потреб громадян в одержанні правових знань, що може бути забезпечено насамперед шляхом посилення роботи з організації правової освіти населення, реалізації положень цієї Стратегії та подальшої реалізації Мін'юстом правопросвітницького проекту "Я маю право!".

Довіра до закону, принципу верховенства права не може виникнути миттєво, тому ця Стратегія визначає невідкладні завдання, виконання яких забезпечить формування в окремого громадянина та суспільства в цілому поваги до права, сприйняття його демократичних засад, підвищення рівня поваги до правового порядку в суспільстві, визначення дієвих механізмів, необхідних для захисту прав, свобод і законних інтересів особи та правомірної реалізації її громадянської позиції.

Мета і результати реалізації Стратегії

Метою цієї Стратегії є:

- підвищення загального рівня правової культури, правової свідомості та вдосконалення системи правопросвітницької діяльності серед населення;
- набуття громадянами необхідного рівня правових знань, формування у них поваги до права;
- забезпечення пріоритетності формування правосвідомого, правообізнаного громадянського суспільства.

Результатом реалізації цієї Стратегії є запровадження системного підходу до підвищення рівня правової культури як окремих громадян, так і суспільства в цілому, формування у громадян поваги до права, гуманістичних правових ідей, загальнолюдських та національних правових цінностей, подолання правового нігілізму, визначення дієвого механізму підвищення рівня правової поінформованості населення, сприяння забезпеченню вільного доступу громадян до правосуддя.

Принципи Стратегії

Ця Стратегія базується на таких принципах:

- відкритість і прозорість реалізації положень цієї Стратегії з метою максимального залучення до її

реалізації та проведення моніторингу всіх заінтересованих сторін;

- гарантування рівності та недискримінації у забезпеченні права на набуття громадянами правових знань, в тому числі забезпечення їх конституційного права знати свої права і обов'язки;
- безперервність набуття та підвищення рівня правової обізнаності упродовж всього життя;
- практична спрямованість правової освіти, що передбачає набуття громадянами певних умінь і навичок у використанні правових норм;
- незалежність від політичних поглядів, громадських настроїв та релігійних переконань;
- послідовність і системність, що полягає у забезпеченні оптимальних умов для одержання кожним громадянином правових знань;
- конкретність та досяжність цілей за результатами реалізації цієї Стратегії.

Стратегічні напрями

Формування високого рівня правової свідомості, підвищення рівня правової культури громадян

Суттєве значення в процесі реалізації прав, свобод і обов'язків належить правовій свідомості громадянина, його індивідуальним особливостям, соціально-політичній активності.

Формування високого рівня правової свідомості є необхідною умовою ефективної реалізації прав, свобод і обов'язків громадянина для виховання у нього почуття відповідальності за виконання своїх обов'язків перед державою.

Правова культура передбачає якісний стан правового життя суспільства, відображеного в досягнутому рівні досконалості правових актів, правової і правозастосовної діяльності, правової свідомості та правового розвитку громадянина, а також у ступені свободи його поведінки і взаємної відповідальності держави та громадянина, що позитивно впливає на суспільний розвиток та функціонування суспільства.

Правова культура в демократичному суспільстві повинна бути спрямованою на виховання громадян, які поважають закон.

Стратегічною метою є:

- виховання поваги до права як соціальної цінності, принципів законності;

- формування у громадянина знань, ідейно-моральних переконань, моральних якостей і почуттів, стійких і звичних норм поведінки;
- формування у громадян праворозуміння на основі високих духовних цінностей та демократичної культури.

Очікуваними результатами є:

- розроблення за участю представників інститутів громадянського суспільства законопроекту про правову освіту населення;
- створення умов для формування правової свідомості та правової культури громадян згідно з критеріями, які відповідають європейським стандартам;
- доведення до свідомості громадян правових цінностей, принципів верховенства права та пріоритету прав людини, забезпечення правомірної поведінки і правової активності;
- підвищення рівня громадянської та правової активності.

Набуття громадянами правових знань, в тому числі щодо своїх прав і обов'язків

На сьогодні у суспільстві виникає значний практичний інтерес до права і правових інститутів, змінюється ставлення до права як механізму безконфліктної реалізації своїх інтересів у сучасному світі, право набуває конкретних рис та значення для кожного, що призводить до високого престижу юридичних спеціальностей, зростання потреб в юридичній літературі, інтересу громадськості до правових знань, правової інформації.

Стратегічною метою є:

- навчання громадян орієнтуватися у правовому просторі, дотримуватися стандартів правомірної поведінки;
- визначення потреб у навичках активного захисту в установленому законом порядку своїх прав, свобод та законних інтересів;
- підвищення рівня правової поінформованості громадян;
- підвищення інтересу громадян до права як основної цінності громадянського суспільства.

Очікуваними результатами є:

- забезпечення проведення широких інформаційно-роз'яснювальних кампаній з актуальних правових питань;
- забезпечення систематичного і безперервного поширення серед громадськості правових знань;
- забезпечення відкритості і доступності правової інформації та її джерел;
- створення належних умов для самоосвіти та набуття громадянами правових знань;
- залучення до правоосвітньої діяльності засобів масової інформації як одного з найпотужніших та ефективних засобів впливу на підвищення рівня правової обізнаності громадян.

Удосконалення роботи з дотримання прав громадян органами виконавчої влади

Нагальним питанням в умовах становлення України як європейської демократичної держави є необхідність вдосконалення діяльності органів виконавчої влади щодо утвердження та забезпечення прав і свобод громадян.

Оскільки основним завданням юридичних служб органів виконавчої влади є організація правової роботи, спрямованої на правильне застосування, неухильне дотримання та запобігання невиконанню вимог законодавства, інших нормативних актів органами виконавчої влади, їх керівниками та працівниками під час виконання покладених на них завдань і функціональних обов'язків, юридичні служби потребують удосконалення у напрямі забезпечення прав і свобод громадян.

Стратегічною метою є:

- створення дієвого механізму захисту прав і свобод громадян, розв'язання проблем у відповідній сфері;
- об'єднання зусиль органів виконавчої влади для забезпечення прав і свобод громадян.

Очікуваними результатами є:

- проведення для працівників юридичних служб органів виконавчої влади навчань щодо прав громадян;
- удосконалення механізму і процедури захисту органами виконавчої влади прав і свобод громадян.

Забезпечення доступу громадян до правосуддя та подальший розвиток системи безоплатної правової допомоги

Упровадження системи безоплатної правової допомоги є важливим фактором переходу від радянської моделі карального правосуддя до європейської моделі справедливого правосуддя. Протягом багатьох років Україна мала серйозну проблему з катуваннями та іншими жорстокими, нелюдськими або такими, що принижують гідність, видами поведження правоохоронних органів із затриманими.

Завдяки системі надання безоплатної правової допомоги на сьогодні реалізується конституційне право громадян на правовий захист, забезпечуються рівні можливості для кожного розв'язувати свої життєві проблеми у правовий спосіб, створюються реальні можливості для запобігання порушенням прав громадян та їх захисту.

Стратегічною метою є:

- визнання територіальними громадами та державою важливості і необхідності надання безоплатної правової допомоги як соціальної гарантії;
- посилення правової спроможності громадян та територіальних громад;
- переорієнтація системи безоплатної правової допомоги з надання правової допомоги окремим фізичним особам на посилення правової спроможності та правових можливостей територіальних громад;
- створення ефективної системи управління правовими знаннями та забезпечення розвитку людського потенціалу правничої спільноти та партнерських мереж системи безоплатної правової допомоги;
- децентралізація управління системи безоплатної правової допомоги та пілотне впровадження моделі офісів громадського захисту;
- упровадження новітніх технологій в систему надання безоплатної правової допомоги.

Очікуваними результатами є:

- забезпечення відповідності системи безоплатної правової допомоги правовим потребам громадян;
- використання громадянами правових інструментів для вирішення своїх життєвих питань та забезпечення рівного доступу до правосуддя;
- підвищення рівня правової спроможності територіальних громад;
- створення ресурсно-комунікаційних платформ;

- розбудова комплексної інформаційно-аналітичної системи забезпечення надання безоплатної правової допомоги та впровадження новітніх інформаційних технологій.

Забезпечення організації та проведення заходів правоосвітнього характеру

Правова обізнаність на сучасному етапі не може охоплюватися лише інформаційною або просвітницькою діяльністю, її завданням, зокрема, є залучення громадянина безпосередньо до участі у заходах правоосвітнього характеру.

Стратегічною метою є організація на постійній основі заходів правоосвітнього характеру.

Очікуваними результатами є:

- забезпечення проведення науково-практичних конференцій, семінарів, засідань за круглим столом, дискусій, майстер-класів провідних експертів, фахівців, юристів з правоосвітньої тематики;
- проведення для представників різних категорій населення навчань щодо прав людини;
- забезпечення проведення роз'яснювальної роботи в установах виконання покарань з питань реалізації і захисту прав людини.

Забезпечення прав дітей

Одним з основних завдань у формуванні стратегії розвитку нашої держави є захист дитини як особистості у період її морального та духовного становлення. Законодавство гарантує дитині певні права та свободи, що підтверджується такими документами, як ратифікована в Україні 27 лютого 1991 р. Конвенція про права дитини, Сімейний кодекс України, Закони України "Про попередження насильства в сім'ї" і "Про охорону дитинства", Довгострокова програма поліпшення становища жінок, сім'ї, охорони материнства і дитинства, схвалена постановою Кабінету Міністрів України від 28 липня 1992 р. № 431.

Виховання дитини повинно спрямовуватися на розвиток її особистості, поваги до прав і свобод людини і громадянина, мови, національних історичних і культурних цінностей, підготовку дитини до свідомого життя у суспільстві в дусі взаєморозуміння тощо.

Стратегічною метою є:

- створення сприятливого середовища для правового виховання, навчання, розвитку дитини та ефективної системи забезпечення реалізації її прав;
- забезпечення дотримання прав дитини;
- організація проведення заходів правоосвітнього характеру, метою яких є самореалізація наукового, творчого, організаційного потенціалу дітей.

Очікуваними результатами є:

- забезпечення роз'яснення дітям законодавства про права дитини з метою попередження усіх форм експлуатації;
- створення умов для набуття дітьми необхідних правових знань;
- організація та проведення у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти уроків, лекцій, інших заходів інформаційного та правоосвітнього характеру, конкурсів, вікторин, правничих шкіл тощо.

Протидія нігілістичній поведінці

Правовий нігілізм є результатом певної деформації правової свідомості на певному історичному етапі розвитку суспільства.

Сучасне українське суспільство характеризується різними протиріччями, зокрема спостерігається, незважаючи на прийняття державними органами значної кількості нормативно-правових актів, їх ігнорування, порушення і невиконання.

Серйозною формою правового нігілізму є порушення прав людини, насамперед права на життя, честь, гідність, житло, майно, безпеку. Слабка правова захищеність громадян підриває віру в закон, справедливість, здатність держави забезпечити правопорядок, стабільність, запобігти злочинним посяганням.

Людина не поважає право, оскільки не вбачає в ньому надійної опори, гаранта стабільності, спокою і злагоди. За таких умов навіть у законослухняних громадян розвивається нігілізм, недовіра до існуючих правових інститутів. Визнання і конституційне закріплення прав і свобод людини не супроводжуються на сьогодні адекватними засобами щодо їх зміцнення і практичного втілення в життя. Неможливість здійснити своє право породжує в особи відчуття відстороненості від нього, розчарування, скептицизм.

Стратегічною метою є:

- створення належних умов для формування у суспільстві поваги до права;

- формування у громадян власних уявлень і настанов на основі сучасних правових цінностей суспільства;
- розроблення концепцій, необхідних для захисту прав, свобод і законних інтересів громадянина та правомірної реалізації його громадянської позиції;
- вплив на громадську думку щодо негативності протизаконної поведінки як фактора профілактики правопорушень.

Очікуваними результатами є:

- створення умов для виховання громадянина, здатного відстоювати і захищати свої законні інтереси, формування його активної громадянської позиції;
- формування у суспільстві поваги до права як соціальної цінності, принципів законності;
- формування навичок правомірної поведінки громадянина, поваги до законів держави і міжнародного права.

Всебічне міжвідомче співробітництво з питань забезпечення прав громадян знати свої права і обов'язки

Відповідальну роль у вихованні вільного свідомого громадянина демократичної правової держави в Україні відіграє Всеукраїнська міжвідомча координаційно-методична рада з правової освіти населення, яка є координатором правоосвітніх процесів, забезпечує об'єднання зусиль органів юстиції, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських інституцій, навчальних закладів та закладів культури, наукових установ, засобів масової інформації.

Стратегічною метою є:

- забезпечення міжвідомчої співпраці у сфері інформування громадян про гарантовані їм Конституцією та законами України права, реагування на їх порушення та забезпечення захисту таких прав;
- провадження правоосвітньої та правовиховної діяльності у відповідних сферах органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, навчальними закладами, громадськими інституціями.

Очікуваними результатами є:

- забезпечення міжвідомчої співпраці у сфері інформування громадян про гарантовані їм

Конституцією та законами України права, реагування на їх порушення та забезпечення захисту таких прав;

- утворення міжвідомчої моніторингової групи для періодичного розгляду справ щодо порушення прав громадян;
- розроблення пропозицій щодо координації діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, навчальних закладів щодо правоосвітньої діяльності у відповідних сферах, а також надання методичної допомоги у провадженні такої діяльності Всеукраїнською міжвідомчою координаційно-методичною радою з правової освіти населення;
- забезпечення реалізації міжсекторальних проектів, спрямованих на підвищення рівня правової обізнаності громадян.

Реалізація, моніторинг та контроль за реалізацією Стратегії

Реалізація цієї Стратегії забезпечується, зокрема, шляхом виконання плану заходів Мін'юсту з реалізації правопросвітницького проекту "Я маю право!" у 2017—2019 роках, а також завдань, визначених Кабінетом Міністрів України.

Контроль за реалізацією цієї Стратегії, зазначеного плану заходів, а також завдань, визначених Кабінетом Міністрів України, здійснюється Мін'юстом.

Оцінка ефективності реалізації цієї Стратегії ґрунтується, зокрема, на результатах виконання зазначеного плану заходів, а також завдань, визначених Кабінетом Міністрів України, соціологічних дослідженнях, опитуваннях громадської думки.
